

॥६१॥ ननु यथाग्नेः क्षुद्रा विरुक्ता लिङ्गाव्युच्चरन्त्येवमेवैतस्मादात्मनः सर्व एत आत्मानो व्युच्चरन्तीति पुरुषादेव ब्रह्मादीनां सृष्टिः श्रूयते तत्कथं ब्रह्मादीनां प्राक्सिद्धान्योगी विशत इत्युच्यते इत्याशंक्याह कथाचेति देवे परमात्मनि विषये येयं कथा जगत्कृत्वादि निरूपणात्मिका आत्मन आकाशः संभूत इत्यादि श्रुतिः प्रसक्ता सेयं शुभैव नास्मन्मतविरुद्धेत्यर्थः यतः योगी नारायणात्माना नारायणे तु र्यमूर्त्तौ ईश्वरे अयमहं नारायण इत्यहं यहेण प्रणिहित आत्मा येन स तथा तं यथा यथोपासते तथेतः प्रेत्य भवतीति श्रुतेर्नारायण भावं प्राप्तो महात्मा व्यापकचित्तः सर्वानभिभूय सर्वाधिको भूत्वा मर्त्यान् पांच भौतिकान् जरायुजादीन् कुरुते संकल्पमात्रेण सृजति अतो योगिनां संप्रज्ञाते भूतस्रष्टृत्वं व्युत्थाने भौतिक जंतुस्रष्टृत्वं चास्तीति न कयाचित् श्रुत्या योगशास्त्रं विरुध्यते वेदांतिभिरप्यस्य योगैश्वर्यस्य हर्तुमशक्यत्वात् शास्त्रांत्यपादेऽभ्युपगतत्वाच्चेति न किंचिदवयं ॥ ६२ ॥ इति शांति० मोक्ष० नै० भा० त्रिशततमोऽध्यायः ॥ ३०० ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ सूचीकटाह न्यायेन योगमुक्ता सांख्यं वक्तुमारभते सम्यगिति ॥ १ ॥ २ ॥ मेमत्तः इदं वक्ष्यमाणं तत्त्व

नागान्नगान्यक्षगणान्दिशश्च गंधर्वसंघान् पुरुषान् स्त्रियश्च ॥ परस्परं प्राप्य महान् महात्मा विशेत योगी न चिराद्विमुक्तः ॥ ६१ ॥ कथाचयेयं नृपते प्रसक्ता देवे महावीर्यमतौ शुभेयं ॥ योगी स सर्वानभिभूय मर्त्यान् नारायणात्मा कुरुते महात्मा ॥ ६२ ॥ इति श्रीमहाभारतेशांति० मोक्ष० योगविधौ त्रिशततमोऽध्यायः ॥ ३०० ॥ ॥ ७ ॥ युधिष्ठिर उवाच सम्यक्त्वया यं नृपते वर्णितः शिष्टसंमतः ॥ योगमार्गो यथान्यायं शिष्याये ह हितैषिणा ॥ १ ॥ सांख्ये त्विदानीं कारुर्येन विधिं प्रब्रूहि पृच्छते ॥ त्रिषु लोकेषु यज्ज्ञानं सर्वं तद्विदितं हिते ॥ २ ॥ भीष्म उवाच शृणु मे त्वमिदं सूक्ष्मं सांख्यानं विदितं त्मनां ॥ विहितं यतिभिः सर्वैः कपिलादिभिरीश्वरैः ॥ ३ ॥ यस्मिन् न विभ्रमाः केचिद्दृश्यं ते मनुजर्षभ ॥ गुणाश्च यस्मिन् बहवो दोषहानिश्च केवला ॥ ४ ॥

मिति शेषः यतिभिः ऋषिभिः विहितं प्रकाशितं ॥ ३ ॥ तदेव स्तौति यस्मिन्निति प्राणावैसत्यं तेषामेषसत्यमिति श्रुत्या प्राणोपलक्षितस्य कृत्स्नस्य प्रपंचस्य यावद्वावहारमबाध्य त्वलक्षणं सत्त्वमन्यत् सर्वथैवाबाध्यत्वं सत्त्वं प्रत्यगात्मन इति दर्शितं तत्रायमादाय कृत्स्नोपिकर्मोपास्यादिव्यवहारः सिध्यति अंत्यमादाय नेह नानास्ति किंच नेत्यादिर्जगतो बाधादिकं संगच्छते मतांतरे तु सर्वस्य भेदस्य पारमार्थिकत्वादिदं सर्वं यदयमात्मानेह नानास्तीत्याद्या अध्यारोपापवाद न्यायेनात्मैक्यप्रतिपादनपराः श्रुतय उपरुध्यन्त इति तेषां जगत्सत्यत्वविभ्रमो दृश्यते केषां चिदात्मन्यप्यसत्त्वभ्रमोऽस्ति न त्वस्माकं किंचिदप्यंशे विभ्रमोऽस्तीत्यर्थः गुणाः कर्मज्ञानकांढयोर्दृष्टिभेदेनाविरोधादयः दोषाश्च ब्रह्मात्मवादे एकस्मिन् शरीरे सर्वात्मसान्निध्याविशेषादेकस्य भोगेन सर्वेषां भोगापत्तिरित्यादयस्तेषां हानिः ॥ ४ ॥